

Biofizika és orvostechnika alapjai

Ultrahang diagnosztika

1

1. Egy kevés fizika
2. Az ultrahang élettani hatásai
3. Egyszerű kísérletek fejben
4. Az ultrahang létrehozása
5. A mód
6. B mód
7. M mód
8. A kép jellemzői
9. Doppler effektus
10. CW doppler
11. PW doppler
12. Color doppler
13. Power doppler
14. Tissue doppler
15. Biopszia
16. 3D-4D

2

Mi az ultrahang?

- Longitudinális hullám
- 20kHz-100 MHz frekvenciájú **mechanikai rezgés**
- Orvosi gyakorlatban: 2-25MHz

3

Az ultrahang, mint fizikai jelenség

- Hullámhossz: frekvencia v. terjedési seb. (felbontás)
- Intenzitás (biológiai hatások)
- Gyengülés: a térben haladva (mélység)
- Visszaverődés: akusztikus impedancia (Z) (vizsgálhatóság)

4

Akusztikus impedancia

Anyag	Terjedési sebesség m/s	Akusztikus impedancia 10 ⁴ kg/m ² s
Víz	1530	1,53
Zsír	1450	1,33
Máj	1549 – 1570	1,65
Vér	1570	1,61 – 1,66
Izom	1590	1,7
Csont	2500 – 4700	4 – 7,5
Levegő	331	0,0004

5

Hangterjedési jelenségek

- Határfelületi jelenségek
  - elhajlás
  - visszaverődés: (reflexió R) az akusztikus impedanciák eltérései miatt jelentkezik

$$R = \left[\frac{Z_1 - Z_2}{Z_1 + Z_2} \right]^2$$

6

Hangterjedési jelenségek

- Csatorlóanyag alkalmazása: gél vagy zselé
- A hanghullámok be és kijutásának könnyítésére

7

Milyen hatásai vannak élő szövetre

- Abszorpció – elnyelődés okozatai
  - Hőhatás
  - Mechanikai hatások
  - Kémiai katalizáló hatás
- 25 mW/cm² alatt: diagnosztika (nincs elváltozás)
- 2 W/cm² felett: irreverzibilis hatások – terápiás cél (kőzúzás, melegítés, mikromasszázs, porlasztás, keverés, mosogatás)

8

Káros hatások

- Az ALARA elv: Δ s Low Δ s Reasonably Achievable
- Állítható vizsgálati teljesítmény
- Mechanikai Index
- Termikus Index
- Kritikus területek: szülészet, szemészet

9

Rosszul vizsgálható struktúrák

- Légtartalmú
- Csonttal fedett
- Kővel fedett

E képletekről olyan nagy a visszaverődés, hogy nem jut le alá a vizsgáló hullám, így nem lesz információ sem.

10

Hogyan hozzuk létre az ultrahangot?

- Piezokristályok (kerámiák), különleges anyagok:
  - villamos feszültség változására alakváltozás, váltakozó villamos feszültségre rezgés (**érzékeny az ütődésre**)
  - finom nyomásra villamos feszültség mérhető, megrezgetésre, váltakozó villamos feszültség (**100 Volt körüli impulzusok: sérült transducer áramütésveszélyes**)

11

1. Egy kevés fizika
2. Az ultrahang élettani hatásai
3. Egyszerű kísérletek fejben
4. Az ultrahang létrehozása
5. A mód
6. B mód
7. M mód
8. A kép jellemzői
9. Doppler effektus
10. CW doppler
11. PW doppler
12. Color doppler
13. Power doppler
14. Tissue doppler
15. Biopszia
16. 3D-4D

12

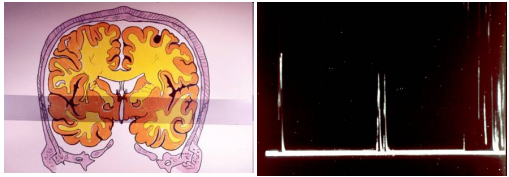
Az „A” mód (Amplitúdó)

- „A”-módú megjelenítés: a visszaverődött UH jel nagyságával arányos amplitúdójú kijelzett jel.

Távolság vizsgálat egy akusztikai vonal mentén

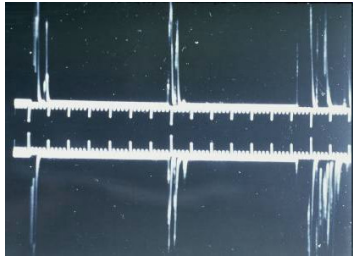
13

„A” mód

14

„A” mód

15

„A” mód

Pachymeter: szaruhártyavastagság mérő

16

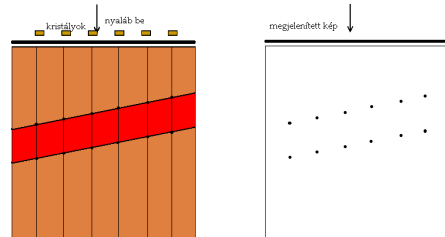
A „B” mód (Brighness – fényesség)

- „B”-módú megjelenítés: visszaverődött jellel arányos fényesség.

Metszet vizsgálat akusztikai vonalakkal pásztázott sík mentén

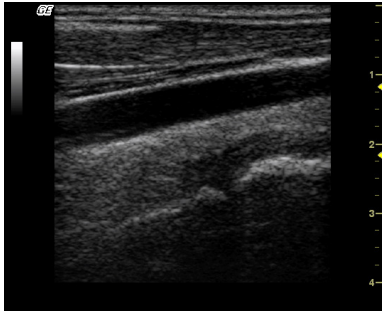
17

Soknyalábos képalkotás

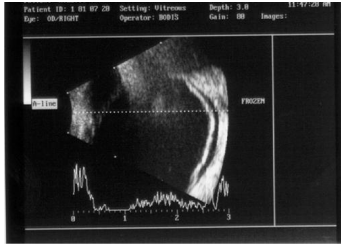
18

Soknyalábos képalkotás

19

Soknyalábos képalkotás

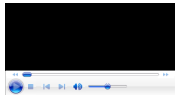
B mód →

A mód →

20

Soknyalábos képalkotás

- film UH2D.avi
- Megfigyelési szempont:
  - metszeti kép
  - azonos akusztikai tulajdonságú szervek összemosódnak

21

Ultrahang készülékek

22

Ultrahang fej típusok

lineáris   konvex   tastúrégi   phazed   endoszkópos

23

A „nyolcadik utas” lefülése

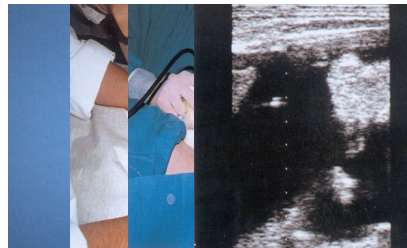
24

Ultrahang vezérelt biopszia

- A szövetminta-vevő biopsziás tű útját ultrahangkép segítségével követjük és korrigáljuk folyamatosan

25

Ultrahang vezérelt biopszia

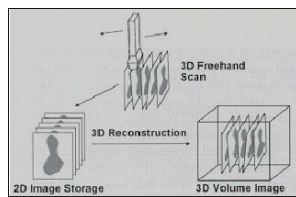

26

3D és 4D képalkotás

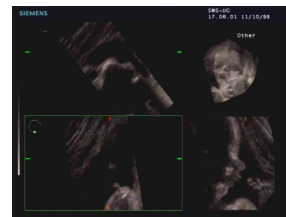

- Free hand-es és automatikus 3D mód

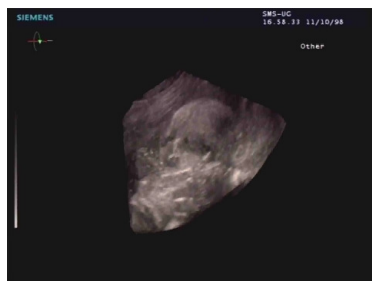
27

3D és 4D képalkotás

28

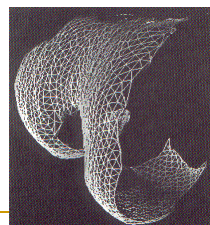
3D és 4D képalkotás

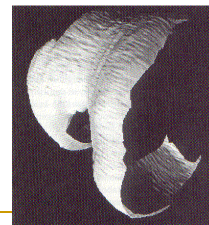
29

3D és 4D képalkotás

Felület képzés

Virtuális árnyékolás

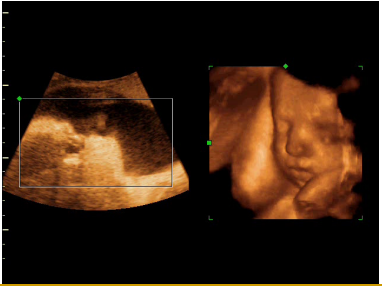
30

3D és 4D képalkotás

31

3D és 4D képalkotás

32

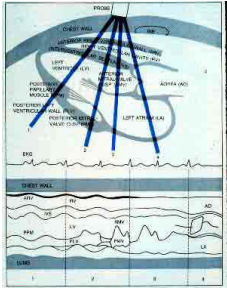
3D és 4D képalkotás

- film: UH4D.avi
- Megfigyelési szempont:
  - milyen sebességű mozgások láthatók?
  - milyenek a színek?
  - miért lukas a kobak?

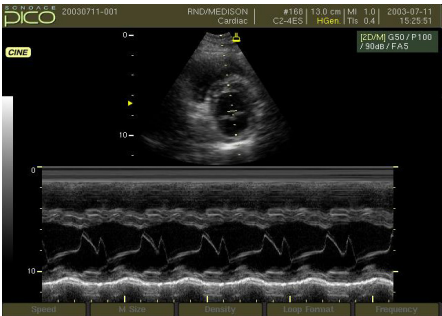
33

Az M, vagy TM Mód (Motion, Time Motion)

34

M mód

35

1. Röviden az ultrahangról
2. Egyszerű kísérletek fejben
3. A mód
4. B mód
5. M mód
6. A kép jellemzői
7. Doppler effektus
8. CW doppler
9. PW doppler
10. Color doppler
11. Power doppler
12. Tissue doppler
13. Biopszia
14. 3D-4D

36

A képek jellemzői

- Axiális felbontás
- Laterális felbontás
- Frame rate

37

Az axiális felbontás (frekvenciafüggő)

38

Az axiális felbontás

Axiális felbontás: impulzus hossz függő

freq.	Elvi felbontás	mélység
1 MHz	1,5 mm	400 mm
3 MHz	0,5 mm	200 mm
5 MHz	0,3 mm	100 mm
10 MHz	0,15 mm	30 mm

(átlagos emberi légyszövetekben)

39

A laterális felbontás: egyenes nyalábszélességgel (nyalábsűrűségfüggő)

40

A laterális felbontás: nyalábszélesség valóságban

(3,5 MHz, 7 szeletes fókuszlálás)
A nyalábszélességnél kisebb részletek eltűnnek.

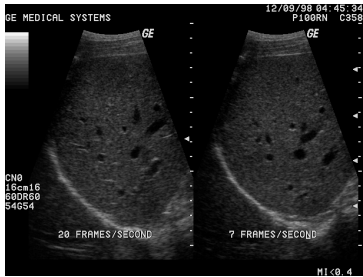
41

A laterális felbontás: nyalábszélesség valóságban

(3,5 MHz, 7 szeletes fókuszlálás, egy fix fókuszra: SCANNER 700)

42

Frame rate – mozgó struktúrák ábrázolása

43

Doppler effektus

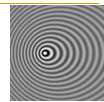
44

Miért halljuk a közeledő motor hangját magasabbnak, mint a távolodót?

Doppler effektus

45

Doppler effektus

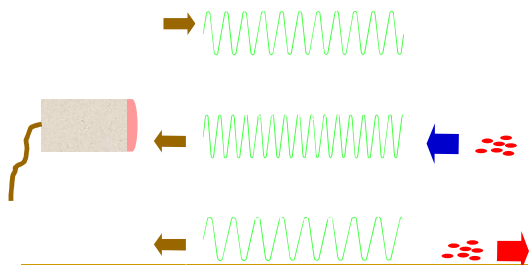
- Doppler frekvencia eltolódás:

$$f_{dop} = \frac{2f_0 * v * \cos \alpha}{c}$$

$$v = c * \frac{\pm \Delta f}{2f_0 * \cos \alpha}$$

46

Doppler mód az ultrahang diagnosztikában

47

Doppler módok

- CW: folyamatos hullámú Doppler
- PW: pulzusos hullámú Doppler
- Spektrum doppler
- Color Doppler
- Power Doppler
- Tissue Doppler

48

Folyamatos doppler (CW)

- A kijelölt irányba **folyamatosan** sugározzunk és fogadjuk a visszaverődött hanghullámokat

Minden mozgást érzékel, ami a nyíláb tengelyében van.

49

Pulzusos doppler (PW)

- Csak egy **rövid ideig** bocsát ki hanghullámot, aztán figyel a visszaverődött jelekre.

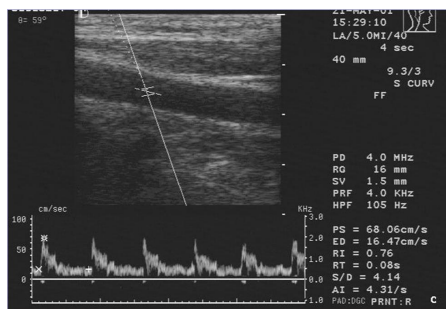
- Kapu elhelyezése – adott mélységre

Csak az akusztikai vonal mentén a kijelölt mélységi tartományból érkező sebességeket figyeli.

50

Pulzus doppler

51

Doppler megjelenítés

- **Doppler eltolódás = sebesség megjelenítése**

- hangként
- spektrumként
- értékként
- színeként

52

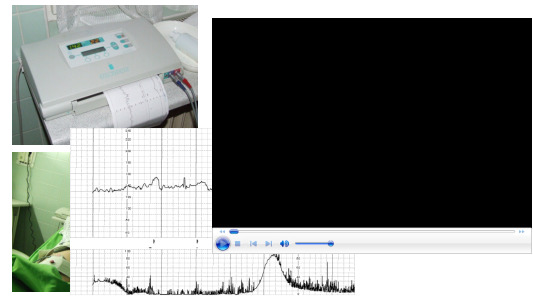
Doppler megjelenítés

- **Doppler eltolódás = sebesség megjelenítése**

- hangként: érdoppler, CTG, kardiológia
- spektrumként
- értékként
- színeként

53

Doppler megjelenítés

54

Doppler megjelenítés

55

Spektrum doppler

56

Spektrum doppler

Az áramló vér sebessége a kijelölt mélységi tartományban nem mindenütt állandó, hanem vannak gyorsabb és lassabb vérrészecskék, tehát egy sebesség tartományban, spektrumban vannak. A spektrum jellege pillanatról pillanatra változik.

57

Color Doppler

- Az áramló vér **sebességével** arányos doppler frekvenciaeltolódást színekként jelenítjük meg a B módusú képen.

Érzékelőhöz közelítő mozgás **KÉK**,
 távolodó mozgás **PIROS**

A sötétebb árnyalat lassúbb,
 világosabb árnyalat gyorsabb,

58

B kép a veséről

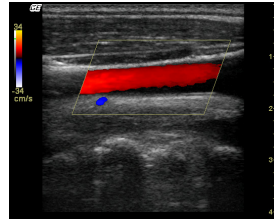
59

...ugyanaz color dopplerrel

60

Color Doppler

- Film: UH 2D carotis color
- Megfigyelési szempont:
- miért változik a szín?

61

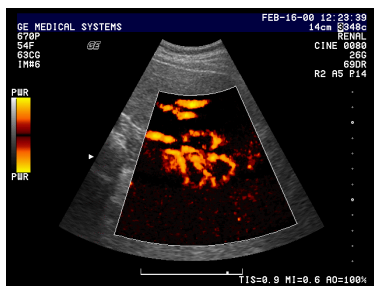
Power doppler

- Az doppler frekvenciaeltolódás amplitúdó értékét (ami az áramló vér **térfogatával**, mennyiségével arányos) színekként jelenítjük meg a képen.

62

...az előbbi power dopplerrel

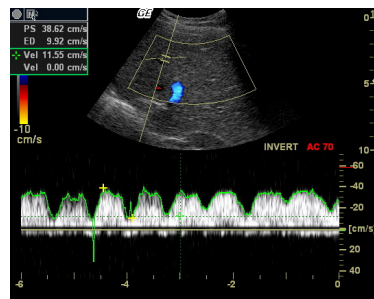
63

Duplex és Triplex mód

- Duplex
az élő B kép
+ egy élő doppler mód van
- Triplex:
az élő B kép
+ élő CW vagy PW spektrumdoppler
+ élő Color vagy Power doppler

64

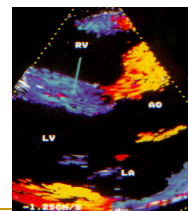
Duplex és triplex mód és az autokalkuláció

65

Tissue Doppler

- Nem a vér, hanem a szövetek mozgását jelenítjük meg színekké

66

1. Egy kevés fizika
2. Az ultrahang élettani hatásai
3. Egyszerű kísérletek fejben
4. Az ultrahang létrehozása
5. A mód
6. B mód
7. M mód
8. A kép jellemzői
9. Doppler effektus
10. CW doppler
11. PW doppler
12. Color doppler
13. Power doppler
14. Tissue doppler
15. Biopszia
16. 3D-4D

67

Mit kell még tudnia egy korszerű ultrahang készüléknek

- Páciensfelvétel-páciensadatbázis
- Ultrahang vizsgálat
- A vizsgálati anyagok tárolása
- ...nyomtatása
- ...visszanézése
- ...utófeldolgozása (post-processing)
- ...kontrollra érkezett páciensek
- Kommunikáció a kórházi adatbázissal (DICOM)

68

Kötelező időszakos felülvizsgálat

- 4/2009. (III. 17.) EüM rendelet 17. § és 13. melléklet szerint.
- Ultrahang diagnosztikai berendezések időszakos felülvizsgálata **3 évenként**.
- Kizárólag kijelölt szervezet vagy feljogosított szervezet végezheti. Engedélyező az Orvostechnikai Igazgatóság.
- Felülvizsgálat követelményei:
  - <http://www.eekh.hu>

69